

բանկուռ անհրաժեշտութիւնը, որ ինքնին նոր խնդիր չէ :

Այստեղ հեղինակը առանձնապէս յիշատակում է այն գիտական ծառայութիւնները, որ այդ ուղղութեամբ մատուցել է անուանի հայագէտ եւ կովկասագէտ պրոֆ. Ն. Մառ, հիմնադիրը յարեթաբանութեան :

«Ահա մի վարպետ, — ասում է նա, — որ ի վիճակի է մեզ ցոյց տալու այն ճամբաները, որոնց վերայից մենք մի նոր ակնարկ կարող ենք նետել հայերէնի ամենանախնական կեանքի վրայ» :

Այս կապակցութեան մէջ Ռոթ առաջ է բերում, որպէս օրինակ, թիւ ցոյց տուող հայերէն մի երկու բառեր եւ — սխալմունքով, թիւրմացութեամբ — այն կարծիքը յայտնում, թէ դասական երեսուն (30) բառի փոխարէն ուսման հայերէնը ունի տասներեք, ինչպէս եւ (40-ի փոխարէն) տասնչորս ձևեր : Այս վերջին երկու բառերը բոլորովին ուրիշ թիւ (13,14) են ցոյց տալիս, եւ ոչ՝ 30, 40 :

Յետոյ Ռոթ առաջ է բերում քերականական մի քանի ձևեր, որոնք, ինչպէս Մառն էլ ցոյց է տուել, յարեթաբան հետքեր համարելու է հայերէնի մէջ : Դրանք կազմել են հայերէնի լեզուական կառուցուածքի առաջին շերտը, որի վրայ յետոյ միայն աւելացել է հնդեւրոպական շերտը : Դրա համար է, որ Մառ ոչ թէ հայերէն լեզուի (մէկ), այլ հայերէն լեզուների (երկու) փաստն է մատնանշում :

Ռոթ չէ ժխտում նաեւ հայերէնի որոշ կապը հիթիթերեմի հետ : Նա պաշտպանում է այդ տեսութեան ծանօթ հիմնադիր պրոֆ. Ենզէնի (Yensen) դէպք այն կարծիքը, թէ հայ եւ հար (հիթիթ) անունները միեւնոյն ծագումն ունին :

Ինչ վերաբերում է հայ պատմագիտութեան, Ռոթ անհրաժեշտ է համարում ամենից առաջ՝ հիմնական վերադասատման ենթարկել մեր պատմագիրներին՝ որպէս պատմական աղբիւրներին՝ արժէքը : Նրա կարծիքն այն է, որ հէնց մեր հնագոյն պատմագիրները զոհ են գնացել ոչ միշտ արդար գեր-քննադատութեան, որ՝ Մովսէս Խորենացին եւ մատնուել է Հերոդոտոսի ճակատագրին եւ, ընդհակառակը, չարիէն աւելի վստահութիւն է ի յայտ բերուել օտար աղբիւրներին վերաբերմամբ :

«Միշտ էլ — ասում է նա — արեւմտորէն եւ արդիօրէն են դատել այդ մարդում, չեն կարողացել իւրացնել այն տեսակէտը թէ՛ ինչպէ՛ս է պատմում արեւելեցիին» :

Ռոթ անհրաժեշտութիւն է համարում հայ պատմագիրների թարգմանութիւնը գերմաներէնի, քննական ծանօթութիւններով մէկտեղ, որպէսզի այդ աղբիւրները մատչելի դառնան նաեւ նոր պատմութեան մասնագէտներին, որոնք ծանօթ չեն հայերէնին : Հեղինակը ասում է, որ ինքը նպատակ ունի նուիրուելու այդ խնդրի իրադրմանը :

Վերջապէս, կարելոք է համարում անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնել գեղարուեստի պատմութեան մարզին, ուր շատ հարցեր տակաւին բաց են մնում, չլուսարանուած : Այստեղ մատնանշում է պրոֆ. Սարժիգովը — կիի հոյակապ աշխատութիւնը՝ ծանօթ՝ «Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ յեւրոպա» անունով, որով առաջին անգամ մատնանշուեց հայութեան դերը գեղարուեստի ասպարէզում :

Այսպէս, պարզաբանելով հայագիտութեան տարբեր ճիւղերի եւ նրանց ամբողջութեան յատուկ ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութիւնը, Armeniaca-ի գիտնական խմբագիրը գտնում է նաեւ իրաւամբ, որ նրանք պահանջում են յատուկ խնամք եւ ուշադրութիւն : Նա կարելոք է համարում, որ Գերմանիայի դոնէ մէկ համալսարանում յատուկէն հայագիտութեան ամբիոն հիմնուի, որն եւ ի վիճակի լինի կենտրոնացնելու գերման եւ հայ ուսումնասիրողների աշխատութիւնները, ծնունդ տալու հայագէտների մի սերունդի : Այնպէս, ինչպէս որ տարւում է այժմ հայագիտութիւնը գերման համալսարաններում, որպէս կողմնակի ուսուցում աւանդուելով հնդեւրոպական այս կամ այն լեզուի մասնագէտի կողմից, Ռոթ համարում է անդճացուցիչ : Արժարճուած բոլոր խնդիրների լուսարանութեանը պիտի նուիրուի ահա այս նոր հիմնուած հանգէսը :

* * *

Վիեննայի համալսարանի գեղարուեստից պատմութեան ուսուցչապետ Իօզիֆ Սարժիգովսկիի անունը ծանօթ է մասնագիտական նեղ շրջանակներից դուրս եւս : Տակաւին 90-ական թուականների սկզբին նա գիտական նպատա-